

KOVÁCS K. ZOLTÁN:

KÉT PARASZTPOLITIKUS CZUPY BÁLINT ÉS HAJDÚ-NÉMETH LAJOS

A magyar parasztságnak történelme során sohasem volt lehetősége arra, hogy társadalmi és politikai súlyának megfelelő szerepet, vállalhasson az ország életében. Kísérletekben nem volt hiány és ezek eredményeként érdekvédelmi és politikai szervezetei, kiemelkedő egyéniségei mégis beleszóltak a magyarság sorsának alakulásába, a politika eseményeibe is.

1945 után kísérletek történtek egy demokratikus politikai rend megvalósítására. Ezek elfojtása óta olyan mélyreható változások tanúi vagyunk a hazai parasztság sorsának alakulásában, az erőszakos kollektivizálás olyan radikálisan megváltoztatta a paraszti életformát, hogy lehetetlennek látszik a visszatérés a kiinduló ponthoz, az 1945-ös földreformban kialakult agrárpolitikai helyzethez. Valami lezárult a magyar parasztság történetében; egy emberségesebb életforma és eredményesebb termelési-rend kialakítása csak a kényszereszközökkel létrehozott helyzetből kiindulva képzelhető el, az emberi jogok és a magántulajdon új formáinak kialakításával. A történelem időegységével mérve a múlt és a jövő mezsgyéjének határoszlopait az önálló paraszti létformának két harcosa jelzi, s mindkettő nyugati emigrációban hunyt el: Czupy Bálint és Hajdú- Németh Lajos. Ők adtak hangot legtovább annak a be nem teljesült európai paraszti életformának, amelyet a marxi ideológiára alapuló politikai gyakorlat felszámolt, s amelyet időközben a nyugati ipari társadalom és modern- technika fejlődése is kikezdett (1).

1975 április 17-én hunyt el Czupv Bálint Sopron megyei kiscgazda, a Szabad Európa Rádió magyar műsorának „Bálint gazdája”. 10 évvel később, idén március 25-én követte az „örökkévalóság vadvirágos rétvjére” barátja és küzdőtársa Hajdú-Németh Lajos, Sopron megyei mintagazda. Az Egyesült Államokban fejezte be életét. Mindketten olyan eszményeket szolgáltak, amelyek gyökerei Széchenyi István európai szellemiségéből táplálkoztak, és amelyeknek korszerű tartalmát a közép-európai agrártörténelem legsikeresebb ifjúsági mozgalma, a KALOT, a Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Testületé dolgozta ki a 30-as évek második felében. A mozgalmat két jézustársaságbeli szerzetes, Kerkai Jenő és Nagy Töhötöm hívta élete néhány világi szakember támogatásával.

A KALOT 1935 és 46 között kereken fél millió parasztfiatalt vont be a 3500 helyi szervezetébe és 20 népfőiskolájának nevelő, öntudatosító munkájába, amellyel számos

mozgalmi vezetőt és parasztpolitikust indított el a közélet felé. Közéjük tartozott Czupy Bálint és Hajdú-Németh Lajos is. Külföldi tapasztalatokkal gazdagodva az emigrációban folytathatták küzdelmüket egy emberségesebb, keresztényibb magyar jövőért.

Az eke mellett — új társadaloméért

A két parasztpolitikus különböző személyi adottságokkal és képességekkel, de egymást támogatva, kiegészítve járta ugyanazt az utat, előbb Magyarországon, majd külföldön. Czupy Bálint völceseji kisköz, falujának, paraszti sorstársainak szolgálatában, a helyi közélet iskoláján nevelődve jutott el az országgyűlésig. Elsősorban írói és előadói tehetségével tűnt ki. A KALOT 1940-ben alapított hetilapjának, a Magyar Vetésnek oldalain vált először ismertté neve szélesebb körben; mint a KALOT és Sopron megyei népfőiskolájának szervezője lépett a mozgalmi, politikai élet porondjára. Mindkét világháborúban katonai szolgálatot teljesített. Az orosz fronton írt naplója értékes kortörténeti dokumentum.

1945-ben a Független Kisközpárt tagjaként hívták be az ideiglenes nemzetgyűlésbe, majd a novemberi választásokon Sopron megye lakossága az országgyűlésbe küldte. Parlamenti munkája mellett részt vett a Magyar Parasztszövetség érdekvédelmi tevékenységében is. A Kisközpárt határozottabb politikát, keményebb ellenállást sürgető kereszténydemokrata szárnyához tartozott, több KALOT nevelte képviselővel együtt. Ezért is kényszerült emigrációba 1947 nyarán. Franciaországban személyesen is megélhette, mit jelent az igazi politikai és társadalmi demokrácia. Párizsi tartózkodása, idején részt vett a Magyar Keresztény Népmozgalom nevű emigráns kereszténydemokrata politikai szervezet megalapításában, amelynek Közi Horváth József lett az elnöke. 1951 nyarán hívták Münchenbe a Szabad Európa Rádió magyar, osztályára. Bemondónak szerződtek, de rövid időn belül kiderültek írói és előadói képességei és a magyar társadalom minden rétegéhez szóló rádió-személyiséggé nőtt. „Bálint gazda” néven 24 éven, át, haláláig folytatta az otthon megkezdett harcot a parasztság és az egész magyar nép szabadságjogaiért.

Völcesejtől nem messze, Nagylózson, a Bálint gazdánál 10 évvel fiatalabb Hajdú-Németh Lajos már legénykorától kezdve részt vett a helyi közéletben. Jó gazda is volt, paraszti birtokát mintagazdasággá fejlesztette. Elnöke lett a falu Ifjúsági Egyesületének, majd a Gazdakörnek és az aranykalászos gazdák megyei szervezetének. Községi elöljáró is volt, majd tagja a Sopron-vármegyei Gazdasági Egyesületnek és a Megyei Törvényhatósági Bizottságnak. 1939-ben a Sopron-csepregi választókerület kisközpárti képviselőjelöltje, majd 1945 tavaszán a párt Sopron megyei szervezete elnökének választotta. Az ideiglenes nemzetgyűlés őt is meghívta

tagjai közé és a novemberi választásokon ő is bejutott a parlamentbe. A Magyar Parasztszövetség alelnöke lett, majd ügyvezető elnöki tisztségét is betöltötte. A világnézeti és politikai indítást neki is a KALOT adta, amelynek egyik országos vezető személyisége lett. Radikális társadalmi elkötelezettségére jellemző, hogy részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításának első kísérletében.

Vállvetve a közös úton

1941-42 tele döntő fordulatot hozott Czupy Bálint és Hajdú-Németh Lajos életében és egy életre egymáshoz kötötte sorsukat. Többedmagukkal, köztük a náluk is fiatalabb zsirai Mózes Miklóssal elindultak a Sopron megyei falvakba, hogy pénzt gyűjtsenek a parasztság körében egy KALOT népfőiskolára. Lelkesedés és tenni akarás fogadta őket mindenütt. „Diadal volt az utunk”, - számolt be annakidején Czupy Bálint élményeiről. „Mindennél megalakultak a Népfőiskolai Bizottságok és megkezdődött a gyűjtés. Tudtuk már, hogy 50 ezer pengőt is össze fognak adni .” „Ahova megérkeztünk, összedoboltattuk a falut” – folytatta Hajdú-Németh Lajos – „megértően fogadtak bennünket így született meg a Széchenyi Istvánról elnevezett KALOT népfőiskola, báró Apor Vilmos megyéspüspök külön, hatásos anyagi támogatásával a Sopron megyei Egyházasközpontban.” A Széchenyi Népfőiskola alakuló gyűlésén Hajdú-Németh Lajos, mint a szervező bizottság vezetője, többek között ezeket mondta: „Csak hálával tudok szólni arról, hogy a csizmás emberek között látom vezető férfijainkat. Szervezőmunkánkban minden társadalmi réteg – a az intelligencia, az iparos, a földműves – képviselve volt. Sopron-megye minden községében tudják, hogy mi a népfőiskola... Ha azt akarjuk, hogy újjászülessen a nemzet, akkor verejtékes munkával ki kell azt érdemelnünk.” (2)

A két egymástól merőben eltérő alkatú parasztember egymást segítve-kiegészítve küzdött a falvak gazdasági, társadalmi, kulturális felemelkedéséért. A háború befejezése után ismét együtt indultak el a Sopron megyei falvakba, hogy lelket verjenek a frontátvonulás nyomán tönkrement és megrettent népbe és közreműködjenek az új politikai és gazdasági élet szervezésében. Ugyanakkor Budapesten, a Kisgazdapárt központjában, elnökségében és az országgyűlésben is harcolnak a Kommunista pártnak a megszálló szovjet haderőre támaszkodó hatalmi politikája, s általában a megalkuvás szelleme ellen. Mindszenty József bíboros-érsek oldalán küzdöttek az ár ellen. Börtön helyett az emigrációt választották, együtt hagyták el az országot.

Bálint gazda írói tehetségével, ízes Sopron megyei tájszólásával, színes nyelvezetével és előadói készségével fogalommá nőtt a hazai közvéleményben. A nyugat dunántúli falvak

lakóinak hagyományos értékrendjéből merített, érvekkel és világos logikával védte a paraszti érdekeket, harcolt a paraszti magántulajdon megszüntetése, kollektivizálása ellen. Bálint gazda majd minden nap szerepelt a rádióban és hol finom iróniával, hol könyörtelen kritikával ostromozta a Rákosi-korszak embertelenségeit, és hallgatóit minden társadalmi réteget összefogó szolidaritásra bízta. Sok ezren lesték szavát, hogy erőt merítsenek belőle. Legendák, tréfák keletkeztek személye körül a hazai közvéleményben.

Magánéletében és a szerkesztőségi munkában is ragaszkodott, a paraszti életforma értékrendjéhez. Hűségesen őrizte faluja életének, sorstársainak emlékét. Élénk szelleme akkor sziporkázott igazán, amikor a saját élményvilágából meríthetett. Órákig jóízűen tudott mesélni falujának nevezetes eseményeiről, jellegzetes alakjairól, legénykorának tréfás, huncutkodó szokásairól. Életeleme volt a humor. Mindenkihez volt kedves szava, tréfás megjegyzése. Becsülte munkatársait vigyázott, hogy senkit meg ne bántson, de ha már kikíváncozott belőle a rosszallás, mindig talált rá olyan jóízű kifejezést, amiért nem lehetett rá haragudni.

Egész életében szerette a könyveket, és sokat olvasott. Senki nem akarta róla elhinni, hogy csupán 6 elemet végzett. Széleskörű tájékozottságát, fejlett írói készségét következetes önműveléssel szerezte meg. Olvasás közben semmi sem idegesítette annyira, mint a hazai sajtó nyakatekert és elvont pártzsargonja. De még e fölött is napirendre tért, ha a lapok cikkein átsillant a humor.

Hajdú-Németh Lajos európai emigrációja idején a Magyar Keresztény Népmozgalmat szervezte, erősítette. Utána menekülő szép családjával, a műszaki határzár dramatikus átlépése után, 1955-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. Kertészeti szolgáltató üzemet létesített, de bekapcsolódott a helyi magyar és amerikai közéletbe is. Egyre közelebb került az Amerikai Republikánus Párton keresztül a hatalom központjához és lankadatlanul munkálkodott a magyar érdekek szolgálatában. Elnöke volt az Amerikai Magyar Szövetség new yorki szervezetének és az általa alapított Amerikai Magyar Republikánus Szövetségnek. Az Országos Republikánus Párt Nemzetiségi Tanácsa Eisenhower-díjjal tüntette ki. Halála után Reagan elnök és Bush alelnök személyes részvétüket fejezték ki özvegyének.

A múlt és jövő között

Czupy Bálint és Hajdú-Németh Lajos életformája mindinkább eltért egymástól, működési területük is lényegesen különbözött, de mindketten mindvégig kitartottak a magukkal hozott

paraszti életszemlélet mellett. A dunántúli falvak népének mély hitből fakadó világnézete, ember- és természetszeretete, a szülőföldhöz és hazához való ragaszkodása határozta meg minden megnyilatkozásukat. Eszményük volt a föld és a termelőeszközök magántulajdonán alapuló, értékesítő és feldolgozó szövetkezeti hálózattal egybekötött korszerű paraszti gazdálkodás. Politikai hitvallásuk a több párton alapuló, alkotmányos demokráciáért folytatott küzdelemben jutott kifejezésre. Olyan Magyarország képe lebegett előttük, amelyben valóban kibontakozhatnak az emelkedő nép minden rétegének emberi és erkölcsi értékei, és amelyeknek forrása az evangélium szellemében megújuló keresztény hit. Céljaik megvalósulásának, lehetőségét az osztályérdekek felett álló keresztény demokráciában látták. KALOT-os múltjuk természetes folytatásaként.

A két Sopron megyei parasztpolitikus halálát történelmi határvonalnak is tekinthetjük. Időközben olyan mélyreható társadalmi és gazdasági változások mentek végbe Magyarországon a monolitikus diktatúra erőszak-politikája következtében, amelyből nincsen egyszerű visszaút. 1956 történelmi tanulságait is figyelembe véve a paraszti jövő, de az egész magyar élet is csak az emberi jogok maradéktalan helyreállítása és a kialakult gazdasági szerkezet gyökeres átépítése útján, a magántulajdonból eredő jogok és kötelességek új rendjének megvalósításával képzelhető el.

A két Sopron megyei gazda élete és küzdelme mégsem volt hiábavaló. Külföldön, idegen környezetben is bizonyították a magyar nép tehetségét és alkotóerejét, növelték az egész magyarság külföldi megbecsülését. Ez önmagában is elévülhetetlen érdemük lenne. De ezen túlmenően egyházukba és a magyarság értékeibe vetett hitükkel széles társadalmi rétegekben erősítették a jövőbe vetett reményt és egy korszerű, keresztény és demokratikus népi Magyarország megvalósulásáért munkálkodtak. Nem visszafelé, hanem előre tekintettek.

(1) A mezőgazdasági üzemek száma az NSZK-ban 1949 és 1983 között 1.646.751-ről 743,813-ra csökkent. (*Statistisches Jahrbuch für die Bundesrepublik Deutschland*, 1984).

(2) Tóth Imre: *Emlékezés egy népfőiskolára* (1942-82). Szombathely. A szerző kiadása. 1984.